

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА III
МЕЂУНАРОДНИ ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

SCIENCE BEYOND BOUNDARIES III – THEMATIC COLLECTION
OF PAPERS OF INTERNATIONAL SIGNIFICANCE

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦ III
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕМАТИЧЕСКИЙ СБОРНИК

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

**НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА III:
2. ЈЕЗИК И ЈЕЗИЦИ**

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
2020.

САДРЖАЈ

Eleni Korosidou, Eleni Griva <i>The Significance of Multimodality and Multiliteracies in Greek Young Learners' Foreign Language Acquisition</i>	1
Јелена Д. Михајловић <i>Контрасивна анализа наставних програма у Рејудлици Србији и Рејудлици Црној Гори – настава језика</i>	17
Jelena V. Grubor <i>What Makes up the Attitude to Learning English: EFLS-ALE Scale</i>	31
Голуб М. Јашовић <i>Неке фонетске, морфолошке и лексичке паралеле у говорима села Синаја и села Мала Косаница</i>	53
Драгана И. Радовановић <i>Прилој лексици станавања – Типови кућа и њени делови у српским говорима</i>	69
Тања З. Милосављевић <i>Рејрезентација концепција болест на јризренској слици свеја</i>	83
Марина М. Николић, Слободан Б. Новокмет, Светлана М. Слијепчевић Бјеливук <i>Неформални јрисивији нејовању језичке кулјуре на инјернеју</i>	101
Мирјана М. Стакић <i>Семантика фразеолојизама са зоонимском комјоненјом у савременом српском језику</i>	111
Marko M. Janićijević <i>Correspondence between Lexical and Intersentential Relations: Semantic and Pragmatic Perspectives</i>	123
Јована Д. Бојовић <i>Гријорије Божовић као дијалекајски лексикојраф – на јримеру Женских дреспослица</i>	139
Милица Ј. Дејановић <i>Дијалекијизми у роману Ткачи средра Леле Марковић</i>	153
Ана Р. Савић-Грујић <i>Сјочно звоно на ареалу јујоисјочне Србије</i>	167

Јована С. Николић <i>Најомене о говору села Добраве у лејосавићкој околини.....</i>	185
Сандра Г. Савић <i>Именице за именовање хране и њића у Речнику говора јабланичког краја Рагмиле Жујић</i>	199
Душан Р. Стефановић <i>Из ономасџике Кормана.....</i>	217
Ана М. Крстић <i>Ујоређивање катџеорије њојединих именица средњеј рога у срџском језику као наследном и немачком језику као доминанџном.....</i>	227
Јелена Д. Рајовић <i>Важносџ еџлеској језика сџруке за будуће занимање сџуденаџа на високим школама сџрукових сџудџја: анализа њоџреда</i>	243

ЈОВАНА С. НИКОЛИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

НАПОМЕНЕ О ГОВОРУ СЕЛА ДОБРАВЕ У ЛЕПОСАВИЋКОЈ ОКОЛИНИ

У овом раду се на основу теренских записа указује на најмаркантније структуралне дијалекатске особености (акценатске, фонетске и морфолошке) у говору села Добраве у лепосавићкој околини. Испитивани терен представља место додира два дијалекта – косовско-ресавског и зетско-сјеничког. Пописом и интерпретацијом важнијих структуралних одлика говора Добраве, аутор тежи да језички осветли испитивану територију, односно поменути месни говор прецизније ситуира у контексту граничења ова два дијалекта. С обзиром на то да последња студија у којој је делимично дијалектолошки описан говор овог села датира из 1993. године, у раду ће се приказати стање на синхронном нивоу, као производ дијахронијских процеса и интерференција међу дијалектима.

Кључне речи: село Добрава; говори Средњег Ибра; фонетске особености; морфолошке особености; косовско-ресавски дијалекат; зетско-сјенички дијалекат.

Увод

Село Добрава налази се пет километара јужно од Лепосавића, с десне стране средњег и доњег тока Добравске реке. Назив овог села први пут се помиње у *Повељи* цара Уроша о замени жупе Звечан за жупу Брвеник. Данашњи назив села потиче од речи *добро*, што значи земљиште у нечијој својини, посед или имање. Село је старијег постанка; у Светосавској повељи краља Милутина из 1315. године забележени су село и река Добрава и према положају спадало је у властелинска села. За време Првог српског устанка Добрава

1 jowana.nikolic94@gmail.com

Рада је настао на основу истраживања у оквиру дипломског рада (Говор села Добраве) одбрањеног на Филозофском факултету у Косовској Митровици 22. 06. 2018. године.

је 1912. године била у рукама Карађорђевих устаника. Вук Караџић је забележио село Добраву у жупи Горњи Ибар, нахији новопазарској (Павловић, 2003, стр. 226).

Грађа на којој се рад базира прикупљена је теренским истраживањем које је спроведено методом испитивања, а забележено је звучним записом преко четири сата живог говора.² Информатори су говорили о приближно истим темама, мушкарац о свом животу и детињству, о војсци и рату, пољопривреди и свом послу, а жене о свом животу, начину одевања, обичајима везаним за одређене празнике и рецептима за јело.

Досадашња литература нам не пружа много података о овом месном говору. Село Добрава било је један од пунктова за монографију *Говор Средњеј Ибра* Маринка Божовића. Божовић (2008) дели говоре Средњег Ибра на четири зоне, те су I, II, III део зетско-сјеничког дијалекта, а самим тим и екавско-јекавске, док је IV део косовско-ресавског дијалекта и екавског типа.

На испитиваном терену ради се о контактної зони, другачије речено, о мешању дијалеката. Божовић (2008) говор овог села сврстава у III зону, односно екавско-јекавску, а оно што је интересантно је да су сва околна села екавског типа. Подстрек за дијалектолошко истраживање овог терена јесте, свакако, потреба дијалектолошке школе да се овај месни говор прецизније ситуира у контексту граница дијалеката, али посреди су и три мотива. Као први мотив да се прикупи језички материјал на овом терену, а самим тим и одреди тема истраживања, долази од етничке слике становништва. Наиме, данашње становништво чине родови досељени средином XIX века: Божовићи (из Црне Горе), Бошковићи, Вукићевићи, Ђуковићи, а млађи досељеници су: Радомировићи, Николићи, Бановићи, Несторовићи и Илићи. Затим, други мотив јавља се због чињенице да је у досадашњем опису (Божовић, 2008, стр. 42) корпус чинио разговор са информаторима, међу којима је било оних који су потицали од рода Бојовића, па је било евидентно да ће бележити јекавске облике. Најзад, трећи мотив је социолингвистичке природе, јер је прошло непуних тридесет година од последњег дијалектолошког истраживања овог терена, те се јавља потреба да се досадашња истраживања и њихови резултати ревидирају.

Циљ рада је да се представљањем и интерпретацијом основних прозо-дијских, фонетских и морфолошких особености што прецизније одреди тип месног говора, те на тај начин допуне досадашња сазнања. Дескриптивном и компаративном методом указаћемо на језичке прилике на синхронном нивоу, као и на неопходност будућих задатака истраживања.

² Испитаници су становници села Добраве: М. Б. (1931), Р. Б. (1949), С. Б. (1954), В. В. (1947) и В. М. (1954).

О замени гласа „јат“

Као најмаркантнија црта диференцијалног типа, која овај идиом одређује као екавско-ијекавски говорни тип и то у окружењу села екавског типа, јесте фонетска реализација старог гласа *јаџ*. Тежиште вокалске проблематике је на рефлексацији овог гласа. Познато је да је компактност територије косовско-ресавског дијалекта нарушена због простирања преко метанастазичке области (Ивић, 1985, стр. 101), те ће анализирани корпус потврдити међусобне интерференције косовско-ресавског говора и суседних зетско-сјеничких говора. Цела средњоибарска зона није истоветна у језичком погледу, а то први запажа Барјактаревећ (1964, стр. 36) истичући да ово подручје одликује мешање струја, које се у неким питањима потпуно изједначавају, у неким приближавају, а у неким потпуно разилазе. Даље, Божовић (2008, стр. 51) указује на то да је пресецање миграционих струја резултирало издвајањем два слоја: то су стари екавски и, донесен миграцијом, ијекавски.

Према налазима Божовића (2008) говор села Добраве припада екавско-ијекавском говорном типу, а налази то могу и да потврде, с обзиром на етничку слику села, али са напоменом да су на испитиваном терену забележени искључиво лексикализовани јекавизми. Ексерципирани лексеме из транскрипта добијеног од стране информатора које садрже глас јат наводе нас на следеће закључке:

Кратко *јаџ* дало је рефлекс *е*: *вѣрује, дѣца, верѣдба, мѣсто, ѡѣра, цѣо, мѣсец, чѣвек, ѡѣсма, врѣћа, лѣѡо, сѣме, одѣћа, ѡресѣчеш*.

Рефлекс *е* наместо дугог јата потврђују и примери: *мѣси лѣд, од млѣка, дѣлило се, врѣме, наѡрѣд, замѣсим, од дѣлоѡ, не врѣдѡ, лѣкѣве, ѡоцѣѡам, са ѡрѣвозом, у рѣку, од дрѣна, цѣлу нѡћ*.

Сва проблематика прецизнијег одређивања овог месног говора тиче се рефлексације управо дугог *јаѡа*, где је поред екавског рефлекса који преовлађује, у употреби и ијекавски рефлекс, али у мањој мери: *лијѣјале пѣсле, испѣру у ријѣку тѡ, пѣста ријѣка, дијѣѡе глѣда, од ѡрѣје, не умѡје*.

Прецизнији резултати истраживања у корист ијекавске замене дугог *јаѡа* показују:

а) у говору информаторке М. Б. забележено је следеће: од девет пута употребљене именице *геѡе*, седам пута је коришћен облик *дијѡе*, а два пута облик *геѡе*. Од четири пута употребљеног глагола *нисѡ*, три пута је облик *нијѡси* и једном *нисѡ*.

б) код информаторке С. Б. забележено је да је од десет пута употребљене именице *река*, четири пута коришћен облик *река*, а шест пута облик *ријѣка*. Неједнакост у погледу рефлексације дугог *јаѡа* уочљива је врло лако, а она варира чак и у границама једне реченице или исказа. Ово потврђујемо код

друге наведене информаторке: *Па исїечемо ракију од гријена, знаш шио леја и њекли смо од грена ракију*. Међутим, преовладава екавски облик, јер од шест пута употребљене именице *грена* у форми једнине и множине, само један је јекавске замене *јаџа*.³

Изложени материјал показује да превирања још увек постоје, те диференцијација у погледу замене јата није доследна, нити извршена до краја, али се увиђа тенденција према екавском рефлексу. С обзиром на све ове околности, ми данас можемо рећи да говор села Добраве припада екавско-ијекавској групи, уз напомену да интензивирају тенденције екавизирања ијекавских говорника, будући да су у раду обележени лексикализовани јекавизми и да се уз њих паралелно користе и екавски облици. Ово се у начелу уклапа у раније налазе, с тим да колебања у рефлексацији јата налазимо и у заменичко-придевској промени.

Икавизми у говору села Добраве јављају се као аналошки и фонетски. Аналошки вокал налази се у наставцима и префиксу:

Вокал у наставцима:

а) ДЛ јед. именица ж.р.: *жѣни, мајки, ка кући, у једној учидници, при Трѣйчи сам пѣсле дїо*;

б) ДЛ јед. личних заменица под утицајем именичке деклинације и еноклитичких облика *ми, њи*, чести су облици *мене, мени, њеде, њеди*: *мѣне мајка свѣ ткала, ево смѣјѣми се дѣца, мѣни мајка бїла радѣтница, каже њи Ѡтац, ѡѣде да изѣтке, ѡѣди дїје по ноктїма*;

в) ГДИЛ мн. заменичко-придевске промене: око *ѡїх шљївѣ*, да *њїх подїгнеш, їдемо јѣдни за грїїма*.

Са вокалом *и* у префиксу: *пѣс ѡрионѣ, ѡривїјеш ногѣм, од ѡрїје, међутим чешїи су примери са ѡре: ѡрелїјеш, ѡрейознѣла ме, ѡрѣ, ѡресїѣло*.

Фонетски икавизми у неколико категорија:

а) компаратив: *сладїји ѣ руке, дѣља и здравїја, бїла ѡамѣїнїја*;

б) одричан облик глагола *нисам, ниси, није*: *нисам куповѣо, нисам мѣгла, нїје їшла*;

в) у корену глагола II врсте: *смїјѣ ти се, ѡросїјем дрѣшно, конѣпле се сїјало, вѣда се їрїјала, не смїјеш да подїгнеш, не смїју да ти се смїјѣ, сїјем пшеницу, конѣплю да ѡосїју, уїрїје сунце*.

3 Интересантно је да су све јекавске облике обе информаторке употребљавале када су причале о периоду детињства и уопште о прошлим догађајима. Уз то треба додати и да М. Б. није рођена у селу, већ је овде удата, научила је јекавизме, а ретко говори и *несам*.

Специфична девокализација сонанта *p* забележена је у примерима: *умреле ми три заове, умреле сестре*.

Честа појава на целом терену је елизија неакцентованих вокала. Појава је најчешћа код везника *ga* и то испред речи које почињу вокалом: *вашке g-исџерује, дџо, g-игемо, g-учешлаш, g-џе* напрѣд. Процес је захватио и друге енклитике: *да с-измијемо, да с-умекша*.

Губљење вокала у финалном положају најчешће је код неких прилога и речце *нека*: *џаг није имало, није саг, каг улетџ, никаг нису хтели, нек ти џде, нек џма лџб, нек ради, нек престане*.

Синкопа се јавља само код прилога за количину: *кџко ко џма, кџко онџко, кџко ти џси ме удџрила*.

Афереза вокала везује се за лексеме страног порекла и везник *ако*: *ранџео, некцију, џерџшем, џерџшеш, џераџију, круџла, кџ не пџне, и кџ не садиш, кџ ми заповџде, кџ затџгне сџша, кџ ће да џде*.

У групи *ao* контракција се врши редовно у корист другог вокала, ако *a* није под акцентом: *рџко, дџо, џрџо, мџо, оџиџо, џшо, обџко, нагџо, џогџо, сџџко*. Уколико је *a* под акцентом, та група чува се неконтрахована у двосложним примерима: *имџо, каџ, џосџоџа, мџраџ*. Изузетно се ова група чувала и без акцента: *осџављао, сџављао, скуџвао, шкџловао*. Нисам бележила примере контракције вокалске групе у корист првог вокала, а идентичну ситуацију бележи и Радоичић (1996) у околним селима.

Када је у питању замена вокала, вокалска одступања код појединих речи присутна су и у овом говору. Усамљени примери су прилог *близу*: *џђе ми дџизо свџкрва*, именица *моџика*: *Тџмо маџиџком пџпе, пџпе, показне заменице ене, еве*: *ене* га иштетџо се, *еве* у Дџдраву, глагол *диџи* у презенту има облик *диге*: *дебџо да ти дџде*.

Консонантизам

Фонолошка слика консонаната на овом подручју не разликује се битно од других суседних говора, па и шире.

Сонант *j* нестабилне је артикулације, а ова особина се одражава у зависности од положаја у речи:

а) у иницијалном положају добро се чува испред вокала: *јџдна, јџднџа, јџџрос*, ретко се губи ти *џси* ме удџрила;

б) у медијалној позицији испред и иза сугласника добро се чува: *маџка, џјде, зџџиџна, свџџа, изџавило се*;

в) добро је очуван и у интервокалској позицији: *џиџа, није, мџа, свакоџако, рџџиџујемо, џеџџу, џоџиџсџу, сџанџеш, мџсојеџе, одџџиш, одџја, мџјој, зџједно*;

Заменице

а) лична заменица 1.л.једн. у дативу има два наставка: *-е* и *-и*, али ипак је превагнула употреба првог: *мѣне мајка ткаља, ушйјем њџи и мѣне, дај ти мѣне, мѣне опанци трајали, мѣне свѣ се јаве, мѣни је сѹпер било, мѣни мајка била работница, мѣни панталџнице јѣдне;*

б) инструментал једн. заменице 1.л. има два лика *мно* и *моном* по аналогји са *шодом*: са *мџом*, ајде с *мџом*, барабџр са *мџом*, још сѣстра за *мџом*;

в) стари енклитички облици личних заменица 1. и 2.л.мн. и даље се употребљавају широм косовско-ресавског терена. Енклитике датива и акузатива поменутих заменица, уз ређе облике *нам*, *вам*, *нас*, *вас*, *су*, *ни*, *ви*, *не*, *ве*: да *ни* сашйје, да *ви* попџрим главу, па *не* покѹпи џтац, да *ве* вџдим;

г) енклитички облик заменице за 3.л.једн. ж.р. гласи *јџ* и *ју*: испѣре *јџ* вѣш, он *јџ* погйнуо, па ко *ју* тџчан, трѣба *ју* зѣјтин, плџти *ју* кџло;

д) присвојна заменица 3.л. ж.р. има више морфолошких ликова *њен*, *њџан* и *њозин*, док за м.р. и ср.р. у множ. гласи *њин*⁴: ал то *њен* џбраз, то ми *њџан* рѣцепт, ја ушйјем *њџину* врањџчу, *њина* пџсла, и *њине* су кѹће затвџрене;

ђ) синкретизам ДИЛ у множини огледа се кроз наставак *-ијема*: *моијема* децџма, говорйли о *моијема*, йграју се са *швџјема*;

е) показне заменице у множини имају два наставка *-их*, *-ија*⁵: око *шйих* шљива, мање *шйја* мѣсојеђа, мање *овйја* пџсти, *овйја* гџдина је лџкше;

Придеви

а) у ном. једн. ср.р. иза меких сугласника увек је наставак *-е* који се добро чува: *јџишње* јџгње, *наше* зѣмљиште, *врѹће* млѣко, *зџдне* врѣме;

б) у ген. и акуз. једн. м.р. и ср.р. забележени су дужи и краћи наставци *-џа*, *-џи*: *Пеиџвоја* брѣга, ймамо *јџноја*, лѣба *шџја*, лѣба *ражанои*, свѣга *йлеишџнои*, до *чеишџиџи*;

г) у дат. једн. м.р. и ср.р. наставци су *-ом* и *-џме*: свџком се знџ, деши се да нѣком, да се нѣкоме мџлим, *мџме* йрџном стрйцу;

д) утицај суседног зетско-сјеничког дијалекта најбоље се огледа у заменичко-придевској промени, те ДИЛ имају наставке: *-им*, *-има*, *-иџема*, *-ијема*: *њѣним* децџма, *йрвџијма*, *којйма*, то *швоијема* дџш, са *моијема*, *свијема*, ту се подграђйвало *грвџијема*;

ђ) компаратив се гради наставцима: *-ји*, *-ији*, *-ши*: *џџли* ѹџак, *млџђа* сѣстра, тврђе замѣсиш, бйли здравйји, ранйје слађйје, каснйје, лѣпше шѣрпе,

4 Слободан Реметић (1985, стр. 284) истиче да заменица *њин* покрива источни део језичке територије и сматра се типичном цртом П-Т, К-Р, С-В, али и источнијих Ш-В говора.

5 Колевка ове особине јесте зетско-сјенички дијалекат, њен продор на други дијалекатски простор учинио је да се говори овог типа не сматрају типичним представницима косовско-ресавског дијалекта (Ивић, 1985).

мѣкша да бѹде, сад само лѣкше. Круг примера са наставком *-ши* проширен је придева *жуш*, *део* и *шанак*: *жушше* јājī, *дѣлше* кошѹље, *шѣкши* са обѹћом и одећом, *шѣкше* обѹћа, *шѣкша* одѣћа.

е) суперлатив се гради помоћу речце *нај-* која може исто да носи акценат и која се не одваја од компаративног дела: то ће *најдоље* да прѹђе, то сам *највише* волѣла, ја сам бѹо *најсѣарѹји*, ѹни су бѹили *најмѣњи*;

ж) формант *ѹо-* изражава неодређени степен нечега у значењу прилично: ја сам бѹила и *ѹонајрѣдна* и *ѹоѹунѣчка* и *ѹолеѹушѣсѣа*, једни су мѣло *ѹосѣарѹји*.

Бројеви

а) број *један* је увек са почетним *ј* и разликује облике за сва три рода: јѣдан четврѣтак, јѣдна стрѣна, у јѣдно чѣнче;

б) бројеви од 11 до 19: пѹла двѣнѣес, трѣнѣес, петнѣјес дѣнѣ, у седѣмнес гѹдина, осѣмнес кѣлометара, деветнѣјес;

в) број 20 има облике: двѣдѣсет јѣдан, двѣес пѣт, двѣјес мѣтара;

г) број 1000 је са или без иницијалног *х*: хиљѣду мѣтара, двѣ иљѣде ѣвра.

Глаголи

а) презент има неколико карактеристика:

Помоћни глагол *хѣѣши* за свако лице у оба броја има облике без иницијалног *х*: рѣко *дѣу*, *дѣеш* да јѣдеш, *дѣе* да ме преврљѣ, *дѣемо* да се отѣмамо, *дѣете* дрѹкчије, и онѣ жѣне *дѣе*;

Помоћни глагол *биѣши* у презенту 3.л. једн. може имати *и* из инфинитива *биде*, а може имати и стандардни облик *буге*: *дебѣо* да ти *дѣде*, да ти *дѣде* дѹбар кѣјмак;

Глагол *моћи* у 2.л. једн. презента има два лика *мож* и *мош*: дѣца мѣња пѹсле не *мѹж*, не *мѹж* на крај да изѣђеш, сѣмо ко *мѹш* д-ѣдеш, не *мош* да вѣрујеш;

Глаголи Белићеве шесте врсте у 3.л. мн. имају наставке *-ају*, *-ју*, *-ау*, *-ују*, *-у*, *-гу*: *смоѣѣју* витљѣћ, не *смѣју*, *имѣу* звѣри, све *зѣраѣѹју*, не *рођѣву*, ни да је *ѣреѣлѣду*;

Глаголи Белићеве седме врсте у 3.л. мн. имају наставак *-е*: пѹсле да *најрѣве*, баш ко *вѣде*, нѹсе на дѹјаѣију, *наѣѹне* ту рѹпу, *извѣде* ту кондѹпљу;

б) употреба облика инфинитива није потврђена у материјалу са терена.

в) употреба имперфекта је сужена и своди се на неколико примера: кѣко се ѹн *дѣше* звѣо, и тако *дѣше*, звѣ ветеринара, како се *звѣше*. Још је Барјактаревић (1964) констатовао да се имперфекат чува само као категорија, али се ретко употребљава;

г) аорист се више употребљава од имперфекта, а у 1.л. мн. има наставак -смо: *нѣшто се заволѣсмо, не учѣсмо дѣље;*

д) футур I може се изразити у виду простог и сложеног облика, уз то да је сложени облик *да+ѣрезени* много учесталији: *наѣрѣвићу ви ћутек, ѣроѣнуће кукурѣуз, ти ћеш да ѣосѣанеш, где ћеш да се угѣш, која ће да га ѣдѣе;*

ђ) помоћни глагол у потенцијалу гласи само *ди* за сва лица: *ја ди прѣвила, он ди плѣкао, по нѣћи ди пѣкли, нѣма ди дѣвѣли;*

е) поред уопштених форми императива, врло су честе конструкције узвика *хајде* са императивом или са *да+презент* формом: *ѣјде ѣзмиѣе, ѣјде да ѣроѣнѣше;*

ж) експанзија перфекта је захватила и овај месни говор, а као жива категорија чест је и у облику крњег перфекта: *пѣзив сам годѣо, заборѣвио сам, ко је ѣодѣо, куѣили сѣно, дѣни оѣрѣали, дѣна лѣѣчала.*

Глагол *хѣѣи* у перфекту је без иницијалног *х* или са његовом супституцијом у виду велара *к*: *ѣѣла сам, ѣѣо народ, кѣѣо да ѣмре, не кѣѣли да је преглѣду.*

Непроменљиве речи специфичне за овај говор

Ће се куповѣло, ја *ѣунѣ свућ* забѣдем, *дѣје* ми *длѣзо*, дѣшла *онденѣк* јѣдна стрѣна, *оѣѣле* смо се вратѣли, *озѣр* па помѣзала, а *сѣдеке* све запрашѣју, старѣи *ѣрѣје* то, а *ѣдслен* ѣзлечи се, прѣда је *ѣдсље* нагрѣђена, *кѣлко* ти ѣси ме удѣрила, по *лѣна* с вѣрѣ, запѣмтила *свакојако*, *ѣѣда* ти да се лѣчи, *ал* мѣјка више плѣла, *ада* нит су ми бѣрѣћа више завѣрѣила, *ниѣи* ја, *вољ* ти на ова вѣрата, *вољ* ти на она вѣрата, па ко ју тѣчан, *ѣко* блѣгош бѣди, *енѣ* га иштетѣо се, па *евѣ* у Дѣбраву, нѣко трагѣ нѣко *јок*, *ѣоѣѣдву* сам то волѣла, *дѣре* овѣ нѣшто превѣрѣе, *ѣ* ако ѣдеш прѣ, *ѣ* мѣј ѣл.

ЗАКЉУЧАК

На основу интерпретације основних прозодијских, фонетских и морфолошких карактеристика говора села Добраве, може се констатовати да је овај говор екавско-ијекавског говорног типа, али и да су далеко претежније црте косовско-ресавског дијалекта.

Овај месни говор, на плану прозодије, карактерише конзервативни троакцентски систем, уз напомену да слушним утиском није утврђено постојање акута, али би јасније одређење дала фонолабораторијска мерења.

Фонетска реализација старог гласа *јаѣи* најмаркантнија је фонетска црта која овај идиом одређује као екавско-ијекавски тип. Превирања још увек

постоје, али су евидентне и интензивне тенденције екавизирања ијекавских говорника.

У деклинацији се огледа прогресивност месног говора, што је потврђено учесталошћу синкретизама, али и очување старијих стања у знатно мањем обиму.

Заменичко-придевску промену одликује разведеност наставака, као одраз превирања у диференцијацији *јаџа* и утицаја зетско-сјеничког дијалекта.

Што се тиче глаголског система, употреба облика инфинитива није потврђена у материјалу са терена. Честа је употреба аориста. Футур I најчешће је изражен *га+џрезениџ* формом. Експанзија перфекта је присутна, а нарочито облика крњег перфекта.

И на крају, као задатак будућих истраживања у први план истиче се питање очуваности акута. Треба решити дилему да ли је циркумфлекс био прогресиван, те није било утицаја у виду акута из суседног села или је прозодијска слика резултат говора информатора који нису староседеоци.

ЛИТЕРАТУРА

- Барјактаревић, Д. (1964). Језичке особине Лепосавићке комуне. *Гласник музеја Косова и Мешохије*, VII–VIII, 417–434.
- Богдановић, Н. и Марковић, Ј. (2000). *Практикум из дијалектологије*. Ниш: Филозофски факултет.
- Божовић, М. (2008). *Говори Средњега Ибра*. Лепосавић: Институт за српску културу.
- Ивић, П. (1985). *Дијалектологија српскохрватског језика, увод и шљокавско наречје*. Нови Сад: Матица српска.
- Ивић, П. (2009). *Српски дијалекти и њихова класификација* [прир. Слободан Реметић]. Нови Сад: ИК Зорана Стојановића.
- Окука, М. (2008). *Srpski dijalekti*. Zagreb: SKD Prosvjeta.
- Павловић, Б. (2003). *Насеља и миграције сјановништва ошљине Лепосавић*. Лепосавић: Институт за српску културу.
- Radoičić, I. (1996). Fonološki opis govora leposavićke okoline. *Прилози ироучавању језика*, 27, 32–52.
- Реметић, С. (1985). Говори централне Шумадије. *Српски дијалектолошки зборник*, XXXI, 1–555.

JOVANA S. NIKOLIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY

REMARKS ON SPEECH OF THE DOBRAVA VILLAGE IN THE LEPOSAVIĆ AREA

Summary

Based on field records, this work interprets the basic prosodic, phonetic, and morphological characteristics of the speech in the Dobrava village in the Leposavić area. The contact and mutual interference of the Kosovo-Resava and Zeta-Sjenica dialects reflected in the definition of this local speech as the *ekavian-jekavian* type. The synchronous state, as a result of diachronic processes, shows that the basis of speech is the substrate of the Kosovo-Resava type, but also that it is more predominant than the deposition of the adjacent dialect. All the problems of making the situation of this speech more precise concern the phonetic realization of the sound *jat*. Although this is an *ekavian-jekavian* speech type, today the intensifying of the tendencies of the *ekavian* speaking carriers was shown by recording the *ekavian* reflexes in parallel with the *jekavian* ones. One of the important characteristics is the declination system, which is, on the one hand, progressive and tends to have as many syncretisms as possible, and on the other hand, preserves some of the older states, which are smaller in volume. The issue of the acute should be one of the following determinants of the research concerning not only this speech (and phonolaboratory measurements need to be made), but also the whole area of the Leposavić environment. That means that the dilemma of whether the circumflex was progressive should be resolved, there was no broadening of the influence of the acute from the neighbouring village on this local speech.

Keywords: Dobrava village; middle Ibar speeches; phonetic characteristics; morphological characteristics; Kosovo-Resava dialect; Zeta-Sjenica dialect.